

Liffa Olivér Richárd¹

Az első világháború balkáni (szerb) és isonzói frontjának hadműveletei

A térképek szerepe a hadműveletek során

*The Operation of the Balkan (Serbian) and Isonzo Front
in World War I*

The role of maps in the operations

A Magyar Királyság az első világháborúban a központi hatalmak oldalán vett részt a hadműveletekben az Osztrák–Magyar Monarchia részeként. Külügyeiben hazánk nem volt független hatalom. Magyarországnak egyetlen hadicélja² az ország területi integritásának megőrzése volt, amelyet az Orosz Birodalom expanzív törekvései, a pánszláv eszme politikája a Szerb Királyságot bevonva veszélyeztetett.³

Az 1914–1915-ös orosz betöréseket,⁴ az 1914 őszen egy rövid szerémségi szerb támadást,⁵ majd a román hadsereg 1916-os erdélyi betörését a magyar haderő szövetségeseinek segítségével sikeresen elhárította, és a háború végéig biztosította az ország integritását. Az Osztrák–Magyar Monarchia több fronton vívta a háborút. Másik számunkra fontos hadszíntér az olasz hadszíntér volt. 1915 júniusa és 1917 októbere között tizenkét csatára került sor az Isonzó folyónál. 1915. május 23-án Olaszország hadat üzent az Osztrák–Magyar Monarchiának. Ebben az időben Szerbiában gyakorlatilag már egy éve folytak a harcok.

Az Osztrák–Magyar Monarchia az antantországokhoz képest csekélyebb gazdasági potenciállal rendelkezett, emellett nemzetiségi problémákkal küzdött, a háború során egyre inkább a Német Birodalom alá rendelődött, több fronton le volt kötve a hadereje. Az Osztrák–Magyar Monarchia részben ennek következményeként az első világháború végére szétesett, átadva helyét kisebb, de önálló nemzetállamoknak mint utódállamoknak. A harcok során a térképeknek, térképábrázolatoknak, amelyek

¹ Liffa Olivér Richárd doktorandusz, Nemzeti Közsolgálati Egyetem, Hadtudományi Doktori Iskola, ORCID: 0000-0001-5844-9722

² Szóts 2011.

³ SZARKA 1999.

⁴ KÓNYA 2015, 87–96.

⁵ GÁSPÁR 1915.

a jelentésekben is szerepeltek, a hadműveletek megtervezése és kimenetele szempontjából kiemelt jelentőségük volt.

Kulcsszavak: Isonzó, Német Birodalom, Osztrák–Magyar Monarchia, hadművelet, térkép, geológia

In the First World War, the Kingdom of Hungary participated in military operations on the side of the central powers as part of Austria–Hungary. Hungary was not an independent power. Hungary had only one military target, to keep the territorial integrity of the country, which was endangered by the expansive aspirations of the Russian Empire and the policy of the Pan-Slavic idea involving the Kingdom of Serbia.

The Russian invasions of 1914–1915, the fall of a Serbian attack in the autumn of 1914, and the 1916 Transylvanian invasion of the Romanian army were successfully eliminated by the Hungarian army and its allies and secured the country's integrity until the end of the war.

The Austro–Hungarian Empire fought on several fronts. Another important theatre for us was the Italian field. Between June 1915 and October 1917, there were twelve battles at the River Isonzo. On May 23, 1915, Italy declared war on the Austro–Hungarian Monarchy. At that time, fighting in Serbia had been practically a year old.

Austria–Hungary had less economic potential than its anthem countries, but it also had minority problems which became increasingly emphasised under the German Empire during the war, and its forces were tied on several fronts. As a consequence of this, the dual monarchy fell apart by the end of the First World War, relocating to smaller but independent nation states as successor states.

During the fighting, maps and map sketches, which were included in the reports, were of paramount importance for the planning and outcome of operations. The secrecy of the maps had to be observed separately, they could not get into the hands of the enemy.

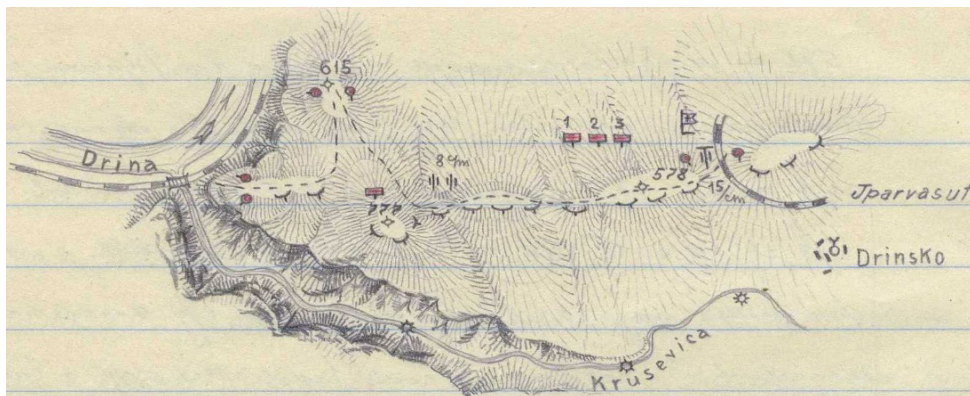
Keywords: Isonzo, German Empire, Austro–Hungarian Empire, operation, map, geology

A balkáni (szerb) hadszíntér

Az Osztrák–Magyar Monarchia balkáni haderejének 1914-ben lefolytatott, Szerbia elleni hadműveleteit közkeletűen Potiorek-offenzíváknak nevezték el Oskar Potiorek tábornagy után, aki a balkáni haderő főparancsnoka volt. Oskar Potiorek 1911. május 10-étől volt Bosznia-Hercegovina tartományfőnöke, 1914. augusztus 6-án lett tábornagy, a háború kitörése után, szintén 1914. augusztus 6-ától egyben a 6. hadsereg parancsnoka is. A szakirodalom általában két Potiorek-offenzíváról tesz említést. Az első offenzíva 1914. augusztus 12. és 24. között ment végbe, a második offenzíva 1914. szeptember 7. és december 2. között. Egyes hadtörténészek a második offenzívát kettébontják, aminek eredményeként egy harmadik Potiorek-offenzíva is volt. E szerint második offenzíva október végén a Romanja Planina-i csatával

és az üldözéssel lezárul, és a harmadik a november 5-ei Valjevó elleni támadással vette kezdetét.

Az 1914. július 25-ei részleges mozgósítás már a Szerbia és Montenegró elleni támadást jelentette. Az 1914. július 31-ei általános mozgósítás után a Balkán mellék-hadszíntérré minősült át. Potiorek feladata az volt, hogy a szerbek Bécs vagy Budapest elleni támadását elhárítsa. Hadműveleti terve, amelyet a kortársak és az utókor bírált, a Belgrád elfoglalásával kezdődő és a Morava völgyében északról délre irányuló támadással folytatódó tradicionális elképzelés helyett a nyugatról keletre, a Drinán át indítandó támadással számolt. Ennek a hadszíntérnek egy részlete található a következő (1.) ábrán, amelyet Dr. Liffa Aurél népfelkelő főhadnagy készített.⁶

1. ábra

Drinsko, 1915. november 6.

Forrás: Dr. Liffa Aurél népfelkelő főhadnagy naplójából

A hadsereg-főparancsnokság (Armee-Oberkommando, AOK) jóváhagyta Potiorek tervét, és mivel bízott a körülbelül két-három hetes hadjárat gyors sikerében, azonban az orosz felvonulást három hétre becsülte, nem akarta fedezetlenül hagyni Bosznia-Hercegovina határát.

Potiorek az 5. hadsereget (VIII., XIII. hadtest; parancsnok Liborius von Frank gyalogsági tábornok) a Száva-torkolat és a Drina alsó folyása, saját 6. hadseregét (XV., XVI. hadtest, 40. honvéd-gyaloghadosztály) Zvorniktól délre a Drina felső folyása, a csak az augusztus közepéig számításba vehető 2. hadsereget (IV., VII., IX. hadtest; parancsnok Eduard von Böhm-Ermolli lovassági tábornok) a Szerémségben, a Száva mentén sorakoztatta fel. Az 5. hadseregnek át kellett kelnie a Drinán, a 2. hadseregnek tüntetés gyanánt elfoglalnia Szabácsot. A 6. hadsereg a Szarajevó elleni szerb támadást elhárítva, az užicei főirányában nyomult előre.

Az 1914. augusztus 12-én megindított hadműveletek során a szerb 3. hadsereg megállította az osztrák–magyar 5. hadsereget, az Užice elleni osztrák–magyar támadás elől pedig a szerbek kitértek. A szabácsi útközetekben az osztrák–magyar 2. hadsereg

⁶ LIFFA 2012 [1914–1916], 1–200.

belebonyolódott a küzdelembe. A kudarcot a vezetés tapasztalatlansága, valamint az összeköttetés hiánya okozta.⁷

Szerbia elfoglalásával, ha az sikerül, közvetlen vasúti összeköttetés jött volna létre a Német Birodalom és az Oszmán Birodalom között. Szerbia volt az az ellenséges terület, amely miatt a Berlin–Bagdad-vasútvonal megvalósulása veszélyeztetve volt. A Német Birodalom számára ennek gazdaságilag volt fontos jelentősége. Az orosz és az olasz hadszíntéren is lekötött Osztrák–Magyar Monarchia támogatására a Német Birodalom átcsoportosított néhány hadosztályt, amelyeknek óriási diplomáciai sikerük volt, mivel a Szerbiával korábban két alkalommal, az 1885-ös szerb–bolgár háború, valamint az 1913-as második Balkán-háború során, hadakozott Bulgáriát sikerült bevonnai a háborúba.

Az Osztrák–Magyar Monarchia számára Oroszország jelentette keleten a fő fenyegetést. A Monarchia és az orosz cár érdekei a Balkánon és lengyel földön egyaránt ütköznek. A szerb front felszámolását elsősorban a német vezérkar sürgette. A német katonapolitikai érdekek szempontjából kiemelten fontos volt az állandó tájékoztató, valamint az, hogy a várható katonai szembenállások, összeütközések, esetleges háborúk esetére az ország magas szintű műveltséggel rendelkező tisztikarral, illetve világszínvonalon álló katonai szakembergárdával rendelkezzen. Az összeköttetés fontosságát mutatja a fentebb leírt példa. Ezt hírszerzőként Pokorny Hermann is látta.⁸ Pokorny Hermann akkori hírszerző nevét fontos megemlíteni, ugyanis a háborút megelőző folyamatokat és a háború folyamatait, annak kimenetelét, valamint az e folyamatok közti összefüggéseket, akárcsak báró Nopcsa Ferenc, aki szintén hírszerző volt, világosan látta.

A vatikáni kezdeményezés, az 1917. augusztus 1-jén közzétett pápai békefelhívás a hadban álló államokhoz, azok kormányaihoz és népeihez szólt, a Monarchia megmentésének utolsó lehetőségét kínálta fel. Az osztrák–magyar politikai és katonai vezetés a várható hadművelleti siker szempontjainak rendelte alá a sok nemzetiségből álló birodalom stratégiai érdekeit. Kínálkozó lehetőség volt a caporettói áttörés, amely olyan helyi katonai siker volt, amely a Habsburg Monarchia sírját ásta meg. Báró Nopcsa Ferenc a maga tapasztalata alapján szintén az emberi tényezőkben látta a problémát, amely nem a soknemzetiségű birodalom stratégiai érdekeit nem vette figyelembe a biztonsági környezet szempontjából sem, hanem az osztrák érdeket és a katonai sikereket.

Az emberi tényezők kapcsán, amelyekről Dr. Liffa Aurél geológus főhadnagy⁹ hosszan ír, meg kell említeni, hogy abban az időben a hadszíntéren az ellenség a magyar katonák barbárságát híresztelte, de a hadifoglyok az emberséget és a lovagiasságot ismerték meg a magyarokban. A magyar katonák rossz színben való feltüntetésével ellentétben áll az a tény, hogy menetelés alatt a hadifoglyok száma megnőtt, mivel a menekülő lakosság is csatlakozott hozzájuk, tudván, hogy élelmiszer-ellátásban részesülnek. Etették a kiéhezett foglyokat, ruhákat és élelmiszert osztottak az ellenséges területen a polgári lakosságnak, sőt az ottani mezei munkából is kivették a részüket.

⁷ Magyarország az első világháborúban 2000.

⁸ POKORNY 2000.

⁹ LIFFA 2012 [1914–1916], 1–200.

Sokszor volt részük nélkülözésben, éheztek, fagyhalált szenvedtek, és gyakran voltak áldozatai a szervezetlenségnek.

Az olasz hadszíntér

Az Osztrák–Magyar Monarchia több fronton vívta a háborút. Másik számunkra fontos hadszíntér az olasz volt. 1915. május 23-án Olaszország hadat üzent az Osztrák–Magyar Monarchiának. A szakirodalom a Balkánt mellékhadszíntérnek nevezi, ahogy az olaszt is, de nekünk, magyaroknak ennél sokkal több, hiszen Doberdó és a Monte San Michele (Szent Mihály hegye) a magyar katona hősiességének és helytállásának jelképévé vált.

A Monarchia és az olasz csapatok harcainak helyszíne az Adriai-tenger, az Isonzó folyó völgye, a Doberdó-fennsík, a Karintia, a Dél-Tirol és Svájc határolta területig húzódott, egy széles félkörben. Az olasz haderőt mintegy 500 km széles arcvonalon, 450 ezer katona képezte, míg kezdetben velük szemben csak 200 ezer osztrák–magyar katona harcolt.

A hadszíntér több részre tagozódott. A legnyugatibb volt a Tiroli front, amely a svájci határtól, az Ortler hegytől és a Stilfserjoch hágótól (ahol a budapesti 29. Loudon gyalogezred egyik zászlóalja küzdött több mint negyven ütközetben) egészen az Etsch-Adige folyóig húzódott. Ezt a frontot „gleccserfrontnak” is nevezték, mivel ezen a frontszakaszon sarkvidéki hegyekre emlékeztető csúcsok magasodnak, ahol a katonáknak az extrém földrajzi és klimatikus viszonyok között elsősorban a túlélésért kellett küzdeniük. Az Alpokban lévő többméteres havat a lövedékek becsapódásai gyakran mozgásba hozták, a két fél mintegy 60 ezer katonát veszített lavinaomlás miatt. A front gerincein, jégmezőin a szemben álló felek már a háború kezdetén birtokba vették az uraló hegyi pozíciókat és a háború végéig ki is tartottak ott.

A másik frontszakasz a dél-ausztriai, illetve északkelet-olaszországi harcok színtere volt, a hegyibarikád-jellegű karintiai front. Ez a frontszakasz a Karni- és a Júliai-Alpok osztrák oldalán végighúzódo gerincvonalon, a Kreuzbergsatteltől a Rombonig (2208 m) húzódott, ahol mindössze három, hadműveleti szintű áttörésre lehetőséget adó terepszakasz volt: Kreuzbergsattel, Plöcken-hágó, Kana-völgy.

Ezen a szakaszon Karinthia határán az olasz Carnia-csoport vonult fel 70 ezer katonával és 280 löveggel. Feladata a Gail-völgy és a Klagenfurti-medence elérése volt a Tagliamento felső folyásától Tarvis–Villach irányába támadva, valamint az osztrák–magyar Malborgeth, Raibl és Predil erőd elfoglalása volt.

A karintiai védőkörletben az olasz hadüzenet napján csak a 92. hadosztály 2 és fél gyalogdandára és az 59. hegyidandár állomásozott, majd a védelmet 1915. június közepéig a hegyi harcban járatlan temesvári VII. hadtesttel erősítették meg. 1916. februártól az osztrák–magyar erőket a 10. hadseregbe vonták össze, amely 38 ezer katonával rendelkezett. A védelem első vonalát az erődökre támaszkodva, a Karni-Alpok gerincén, a második állást a Gail völgyében építették ki.

A harmadik frontszakasz Júliai-Alpok és az Adria között húzódott, mintegy 64 km hosszan. Ennek a neve az isonzói front, ahol két és fél évig dúltak a harcok.

2. ábra

Az első világháború délnyugati frontjának korabeli áttekintő térképe

Forrás: Dr. Liffa Aurél népfelkelő főhadnagy hagyatékából

Az Isonzó középső és alsó szakaszán két olasz hadsereg vonult fel hat hadtesttel. A 3. hadsereg parancsnoka Emanuele Filiberto di Savoia hadseregtábornok volt, aki Aosta hercege volt. Az olasz 2. hadsereg parancsnoka Pietro Frugoni altábornagy volt. Hadműveleti célja Trieszt, Laibach (Ljubljana) és az Isztriai-félsziget elfoglalása volt. Az olasz hadüzenet és a támadás között egy hónap telt el. Ennek egyik oka abban keresendő, hogy az osztrák–magyar hadiflotta 1915. május 23–24-én támadást intézett az Adria nyugati partján fekvő olasz kikötők, közlekedési csomópontok (Rimini, Ancona, Barletta) ellen, ezzel lassítva az olasz felvonulást, illetve a hajóágyúk lőtávolságáig a felvonuló olasz csapatokat is megtizedelte.

Május 24-étől június 22-éig az olaszok, 11 ezer fős veszteség árán, előrenyomultak az Isonzóiig. A védők a hidakat felrobbantották, valamint az átjárókat eltorlaszolták, majd visszahúzódtak a folyón túlra. A védelem támpontjai a flitschi (boveci) medencét határoló hegyek, a Krn-hegytömb, a tolmeini és görzi hídfő, valamint a Doberdó-fennsík állásai voltak.

A délnyugati hadszíntér főparancsnokává Jenő főherceget nevezték ki, Tirolban Viktor Dankl lovassági tábornok, Karintiában Rohr Ferenc lovassági tábornok, az Isonzó mentén Svetozar Borojević gyalogsági tábornok irányította a védelmet.

A tolmeini és görzi hídfő, valamint a Doberdó-fennsík, távolabbi célként Trieszt elfoglalását az olaszok tizenegy támadó hadműveletben kísérelték meg elérni, amelyek isonzói csaták néven váltak ismertté.

Itt fontos megemlítenem Dr. Liffa Aurél geológus, népfelkelő főhadnagy nevét, aki főhadnagyként szolgált mind a szerb, mind az olasz hadszíntéren, ahol harci cselekményekről, hadműveletekről részletes naplót is vezetett.

1914. szeptember 1. és 1916. május 22. között vezette a naplót a szerb és az olasz hadszíntéren. Megismerhetjük az 1914. szeptember 1. és október 11. közötti időszakot is, mindemellett a leírás alapján kirajzolódik a csapat mozgásának útvonala, eseményekre is utal, amelyeket megfelelő kontextusba helyezve segíti a teljes kép kirajzolódását.

Dr. Liffa Aurél geológus, mint katonai hírvivő parancsnok, amikor a szerb fronton szolgált, még azután sem hagyta el állását, amikor a Drina folyó megáradt, és csapata a legerősebb, ellenséges golyózápornak volt kitéve. A méter magas vízben állt, miután a hidat elsodorta az ár. Egész éjszaka kitarzott és őrködött az egy méter magas vízben, és csak a következő nap reggelén sikerült magát és bajtársait kimenekítenie csónakokkal.¹⁰

1915 júniusa és 1917 októbere között tizenkét csatára került sor az Isonzó folyónál. Ebből tizenegy ütközetben az olaszok támadó hadműveletekben tettek kísérletet az Osztrák–Magyar Monarchia csapatai védelmi vonalának áttörésére. Az első öt csata után Bovec és Kobarid (olaszul: Caporetto) között a támadóknak sikerült egy kis területnyereséget elérniük, de a védelmi vonalat nem sikerült áttörniük. A hatodik ütközetben, 1916. augusztus 8-án az olasz 3. hadtest elfoglalta Gorizia (németül Görz, szlovénül: Gorica), valamint a Doberdó-fennsík¹¹ egy részét, és feljutott a Monte San Michelére is. Ennek következtében az osztrák–magyar csapatoknak módosítaniuk kellett a védelmi vonalak elhelyezkedésén, így ezért visszavonultak az időközben megfelelően kiépített második főarcvonalba. A hetedik, a nyolcadik és a kilencedik ütközetben, Goriziától délre születtek kisebb olasz sikerek, a tizedik csatában az olaszok Goriziától délre és északra egyaránt területet nyertek, és a tizenegyedik csatában Goriziától északra már 10 km-t nyomultak előre. A 6. csatától a harcok súlypontja egyre inkább a Monte San Gabriele és a Monte Santo környékére tevődött át.

1917 októberében, a tizenkettedik csatában megvalósult a „caporettoi csoda”. Az Osztrák–Magyar Monarchia csapatai hét német hadosztállyal megerősítve Kobaridnál (olaszul: Caporetto, lásd a 3. ábrát) áttörést hajtottak végre, és a védők teljes arcvonala megindult, először a Tagliamentóig, majd a Piavéig törtek előre.¹²

¹⁰ LIFFA 2012 [1914–1916], 1–200.

¹¹ KLAVORA 2010.

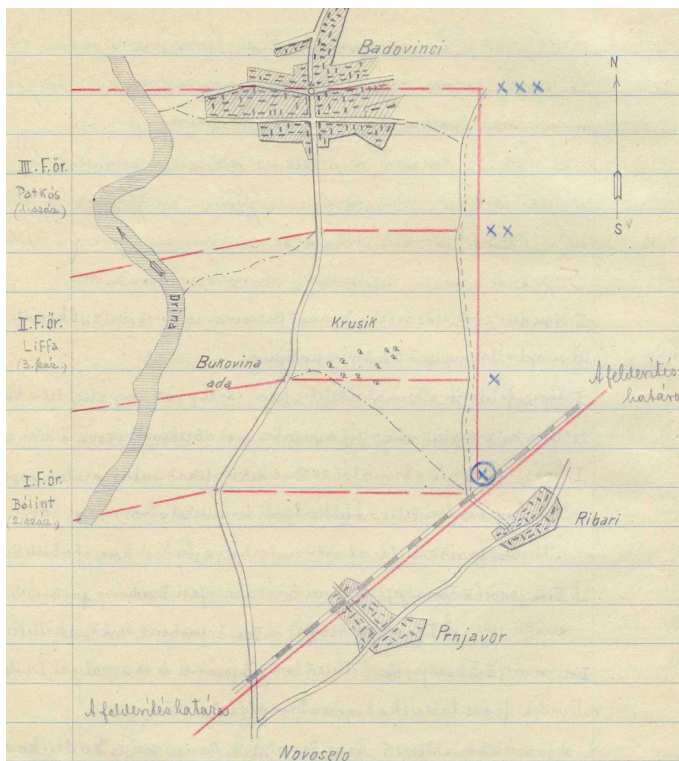
¹² *Magyarország az első világháborúban* 2000.

3. ábra

A caporettói csata egykori helyszíne 2014. augusztus 2-án

Forrás: a szerző felvétele

4. ábra

Dr. Liffa Aurél főhadnagy felderítés-térképvázlata a Drina folyó mentén – 1914. október 31.

Forrás: Dr. Liffa Aurél népfelkelő főhadnagy hagyatékából

Dr. Liffa Aurél geológus főhadnagyként az ötödik isonzói csata befejezése után érkezett az Isonzóhoz alakulatával, a 19/IX népfelkelő zászlóaljjal. Az 1. gyaloghadosztályt a 22. népfelkelő hegyi dandárjába sorolták be. Ekkor, 1914. március 20-án már el kellett volna kezdődnie a dél-tiroli offenzívának, amit az időjárás akadályozott. Az átcsoportosítás már hetekkel előtte befejeződött, és az isonzói védelem ereje megcsappant. Az Isonzónál lévő 5. hadsereg zászlóaljainak száma 147-ről 100-ra csökkent, és ennek több mint a fele népfelkelő és Landsturm-zászlóalj volt. Az ágyúk száma csak az itteni fronton 693-ról 467-re csökkent. A népfelkelő zászlóalj ideérkezésének az oka az volt, hogy erőt és eszközt vontak össze a tiroli offenzívához.¹³ Dr. Liffa Aurél főhadnagy itt töltött két hónapja alatt csata nem zajlott, de ez nem jelentett fegyvernagyváltást. A két csata között ez idő alatt is folyt a lövészárokharc, a föld alatti hadviselés, az úgynevezett vakondháború.

Ez a vakondháború azt jelentette, hogy a föld alatt egymás védőállásai alá aknafolyosókat fúrta. A járatok végét megtöltötték robbanóanyaggal, és igyekeztek azt hamarabb berobbantani, mint ahogy a másik fél elkészült volna.

5. ábra

*Az osztrák–magyar megfigyelőpontok elhelyezkedése az Isonzó folyónál
Dr. Liffa Aurél főhadnagy térképészletén*

Forrás: Dr. Liffa Aurél népfelkelő főhadnagy hagyatékából

¹³ LIFFA 2012 [1914–1916] 1–200.

6. ábra

Műholdas felvétel az Isonzó folyó völgyéről az egykori olasz–osztrák–magyar határral

Forrás: Google Earth

A tolmeini hídfőben eltöltött két hónap után Dr. Liffa Aurél főhadnagyot áthelyezték a hátszágba a felvidéki bányák felügyeletére, ahol a háború végéig folytatta a katonai szolgálatot. Zászlóalja tovább küzdött az 1. gyaloghadosztály kötelékében egészen a Piavéig.

Az első világháború harcainak során egy fontos elvi kérdés merült föl, amelyet az antanthatalmak vetettek fel. A kérdés a háború utáni békefeltételekről szólt, miszerint Európa új térképe ne a hadi helyzet szerint nézzen ki, hanem a nemzetiségi elv tekintetbe vételével legyen megrajzolva. Rátvay Géza a *Világháború és nacionalizmus* című írásában, amely a *Katolikus Szemlé*ben jelent meg 1917-ben, a következőképpen ír: „[...] meg kell állapítanunk, hogy a most dúló világháborúban a nacionalizmusnak az a téves, helytelen, túlhajtott felfogása nyilvánult meg, mely szerint az egy fajhoz tartozóknak, az egy nyelvet beszélőknek egy államba kell tartozniok, egy nemzettelé kell válniok s ennek érdekében a természetes földrajzi határokat le kell rombolni, a történeti alapon keletkezett államokat föl kell forgatni, ha ennek a törekvésnek útjában állanak [...]”¹⁴

Úgy tűnik azonban, hogy a háború előtt már előre megrajzolták a jövő térképeit. A szövetségesek már 1915. március 12-én a cárnak ígérik Konstantinápolyt és a szorosokat. 1915. április 26-án a londoni szerződésben az antanthatalmak Olaszországnak ígérték Dél-Tirolt, ami meg is valósult, Trieszt körzetét, Goriziát. Gorizia városának fele ma Olaszország, másik fele Szlovénia területén fekszik. A pályaudvar előtti téren húzódik ma a két állam határa.

¹⁴ RÁTVAY 1917, 31.

7. ábra

Az első világháború utáni békerendezés eredményeként kialakult Gorizia (németül: Görz, szlovénül: Nova Gorica) városát kettészelő egykori jugoszláv–olasz, ma szlovén–olasz határ 2015. július 21-én. A jobb oldali képen a város vasútállomása látható szlovén területen.

Forrás: a szerző felvétele

Hötzendorf tábornagy Tiroli Hadseregcsoportját az 1918. január 4-én Viktor Scheuchenstuel vezérezredes parancsnokságával felállított 11. hadsereg és az Alexander Krobotin tábornagy vezetésével megszervezett 10. hadsereg alkotta.

Az 1918. június 15-én indult piavei csata már egy erőtlen birodalom utolsó erőfeszítése volt, a támadáshoz szükséges minimális erőfölényt sem tudták biztosítani. A Piavénál az első világháború utolsó cselekménye az 1918. október 24-e és 30-a közötti vittorio–venetói csata volt, amelyben a 19 olasz hadosztály mellett brit és francia hadosztályok és egy amerikai ezred is részt vett. Az antant csapatai átkelve a Piavén mintegy 40 km-es szélességben beékelődtek a két részre vágott osztrák–magyar délnyugati frontba. Ez az olaszországi osztrák–magyar haderő összeomlásához és fegyverszünet kéréséhez vezetett. Ezzel az olasz hadszíntéren győzött az antant.¹⁵

Összegzés

A Magyar Királyság az első világháborúban a központi hatalmak oldalán vett részt a hadműveletekben az Osztrák–Magyar Monarchia részeként. Külügyeiben hazánk nem volt független hatalom. Magyarországnak egyetlen hadicélja volt,¹⁶ ez pedig az ország területi integritásának megőrzése, amelyet az Orosz Birodalom expanzív törekvései, a pánszláv eszme politikája a Szerb Királyságot bevonva veszélyeztetett. Az Osztrák–Magyar Monarchia számára Oroszország jelentette a fő fenyegetést. A Monarchia és az orosz cár érdekei a Balkánon és lengyel földön egyaránt ütköztek.

¹⁵ KLAVORA 2010.

¹⁶ SZÓTS 2011.

Az Osztrák–Magyar Monarchia több fronton vívta a háborút. Másik számunkra fontos hadszíntér az olasz hadszíntér volt. 1915. május 23-án az Osztrák–Magyar Monarchiának Olaszország hadat üzent. Ebben az időben Szerbiában gyakorlatilag már egy éve folytak a harcok. A térképek titkosságára külön kellett figyelni.

A technika fejlődésének eredményeként az első világháború során terjedt el a telefonok lehallgatása, mint titkos információgyűjtő eszköz, elsősorban az ellenség mélységében kiépített tábori vezetékek lehallgatása révén. Szintén ehhez az időszakhoz kapcsolható a rádiók nagyszámú alkalmazása, amely magával hozta a rádiófelderítés és zavarás kialakulását. A távíróvezetékek gyors információáramlást tettek lehetővé. A 20. század elején még létező földrajzi és helységnevek többsége az eltelt csaknem száz év alatt módosult, több esetben megszűnt. Az 1918. június 15-én indult piavei csata már egy erőtlen birodalom utolsó erőfeszítése volt, a támadáshoz szükséges minimális erőfölényt sem tudták biztosítani.

Felhasznált irodalom

Az I. világháború délnyugati frontjának korabeli áttekintő térképe Dr. Liffa Aurél népfelkelő főhadnagy hagyatékából. Kiadó: K. u. K. Militärgeographischen Institut in Wien, Verlag der k. u. k. Hofund Universitätsbuchhandlung R. Rechner (W. Müller), Wien, L., Graben 31 (1910.)

GÁSPÁR Artur (1915): A nagy háború írásban és képen 1. Északon és délen. Budapest.

KLAVORA, Vasja (2010): Harcok a Doberdón 1915–1916. Budapest, Hadtörténelmi Levéltár.

KÓNYA Péter (2015): Az orosz betörés Sáros és Zemplén vármegyébe 1914–1915-ben. In Püski Levente – Kerepeszki Róbert szerk.: *A „Nagy Háború” és emlékezete*. Debrecen, Debreceni Egyetem Történelmi Intézete. 87–96.

LIFFA Aurél (2012) [1914–1916]: Pécstől Isonzóig. Napló, 1914. szeptember 1–1916. május 22. Budapest, Püski Kiadó. 1–200.

Magyarország az első világháborúban (2000). Lexikon A-Zs Budapest, Petit Real Könyvkiadó.

POKORNY Hermann (2000) [1946]: Emlékeim – A láthatatlan hírszerző, Budapest, Hadtörténelmi Levéltár – Petit Real.

RAVASZ István (2003): *Magyarország és a Magyar Királyi Honvédség a XX. századi világháborúban*. Nagykovácsi, Püedlo Kiadó.

RÁTVAY Géza (1917): Világháború és nacionalizmus. *Katolikus Szemle*, 31. sz.

SZARKA László (1999): Az összeomlás és a nemzetiségek 1918 őszén. *Magyar Nemzet*, október 16.

Szóts Zoltán Oszkár (2011): *A Központi Hatalmak hadicéljai*. Nagy háború blog. január. 11.